

БІЛОРУСІСТИКА — сукупність суспільних наук, які вивчають Білорусь, історію, мову, літературу та культуру білоруського народу. Ін. назва — білорусознавство. Становлення Б. припадає на серед. 19 ст. і спочатку було пов'язане з розвитком етнографії та фольклористики. Активне збирання етногр. і фольклор. матеріалів у Білорусі почалося після заснування в С.-Петербурзі Рос. геогр. товариства (1845). Особливо помітну роль у вивченні Білорусі відіграв створ. 1887 у м. Вільно Пн.-Зх. відділ цього товариства. Розроблені та розіслані ним по всій Білорусі програми залучили до збиральниц. роботи місц. білорус. й частково польс. інтелігенцію. З'явилися збірки етногр. і фольклор. матеріалів А. Кіркора «Литовское Полесье» і «Белорусское Полесье» у серії «Живописная Россия» (т. 3, 1882), Є. Романова «Белорусский сборник» (вип. 1-9, 1885-1912), П. Шейна «Материалы для изучения быта и языка русского населения Северо-Западного края» (т. 1-3, 1887-1902), М. Федоровського «Lud białoruski» (т. 1-8, 1897-1981), а також менші за обсягом збірки І. Носовича, М. Никифоровського, А. Сержпутовського та ін. Однак білорус. фольклор у 19 — на поч. 20 ст. досліджувався мало. Окремі твори розглядалися в працях О. Веселовського, О. Потебні, М. Сумцова та ін. Якісно новий етап Б. розпочався у зв'язку з наук. діяльністю засновника білорус. філології академік **Ю. Карського** (автор понад 700 праць зі славістики, білорус. мовознавства, літературознавства, палеографії, етнографії, фольклористики). Енциклопедією білорусознавства називають його фундам. тритомну працю «Белорусы» (1903-22, 7 вип.), у якій висвітлено походження білорус. народу, осн. етапи історії білорус. мови, специф. особливості, звук. і грамат. лад давньобілорус. і сучас. білорус. мови в її нар.-діалект. і літ. формах та взаємозв'язки її з сусід. слов'ян. та балтій. мовами, простежено історію розвитку білорус. фольклору, схарактеризовано осн. жанри й види нар. поезії білорусів, детально розглянуто пам'ятки давньої білорус. літ-ри 14 — поч. 20 ст., зроблено спробу періодизації істор.-літ. процесу. На основі глибокого комплекс. порівн.-істор. дослідження історії, мови,

фольклору, писемності, багатовік. культури білорус. народу вперше було науково обґрунтовано його нац. самобутність як окремого слов'ян. народу, окреслено межі його етніч. історії й подано етногр. карту Білорусі поч. 20 ст. за діалектол. матеріалами.

На поч. 20 ст., коли у зв'язку з революцією 1905-07 активізувалося суспільно-політ. життя й пробудження нац. свідомості білорусів, припадає й поживавлення інтересу до білорус. літ-ри, становлення профес. білорус. літературознавства. Важливу роль у цьому процесі відіграла г. «Наша ніва» (Вільно, 1906-15), де друкувалися нотатки й твори багатьох білорус. письменників, зокрема літературознавчі статті **М. Богдановича**. Проте системат. і всебіч. розвиток Б. став можливим лише після краху Рос. імперії й відкриття в Білорус. республіці нац. ВНЗів (Білорус. університет, 1921) та н.-д. установ (Інститут білорус. культури, 1922, від 1 грудня 1929 — АН Білорус. РСР). У цей час вийшли друком перші шкіл. граматики («Беларуская граматыка для школ» Б. Тарашкевича, 1918 та ін.), перекладні рос.-білорус. та білорус.-рос. словники (М. Байкова, М. Каспяровича, братів М. і Г. Горецьких та ін.). В Інституті білорус. культури («Інбелкульт») найбільшого розвитку набули сусп. науки — історія, мовознавство, літературознавство та мистецтвознавство. Співробітники Інституту розробили, зокрема, білорус. наук. термінологію («Беларуская навуковая тэрміналогія», вип. 1-24, 1922-30), видали декілька переклад. словників, опублікували праці: «Нарысы гісторыі беларускай літаратуры» М. Піятуховича (ч. 1, 1928), «Нарысы з гісторыі беларускага мастацтва» М. Щекотихіна (т. 1, 1928), «Беларуская этнаграфія ў доследах і матэрыялах» (кн. 1-5, 1926-28), «Спроба лінгвістычнай геаграфіі Беларусі» П. Бузука (ч. 1, вип. 1, 1928), «Працы і матэрыялы да гісторыі і археалогіі Беларусі» (кн. 1-3, 1926-27) та ін. Після реорганізації Інституту білорус. культури в АН Білорус. РСР дослідження з Б. зосереджуються в окремих інститутах, які й нині є провідними й координац. н.-д. центрами Респ. Білорусь: в Інституті історії (1929), Інституті мовознавства ім. Якуба Коласа (1929), Інституті літ-ри ім. Янки Купали (1931), а також у пізніше створ. Інституті мистецтвознавства, етнографії та фольклору ім. К. Крапиви (1957). Окрім цього, широку н.-д. і наук.-пед. діяльність ведуть білорусознавчі кафедри 6-ти університетів та ін. ВНЗів республіки, Нац. наук.-освіт. центр ім. Франциска Скорини (Мінськ).

Сучасна Б. охоплює всі галузі сусп. наук і має вагомий здобутки на рівні світ. наук. стандартів. Далеко за межами Білорусі відомі енциклопед. вид.: «Беларуская савецкая энцыклапедыя» (т. 1-12, 1969-75),

«Беларуская ССР: Кароткая энцыклапедыя» (т. 1-5, 1979-81), «Энцыклапедыя прыроды Беларусі» (т. 1-5, 1983-86), «Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі» (т. 1-5, 1984-88), «Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя» (1989), а також «Янка Купала: Энцыклапедычны даведнік» (1986), «Францыск Скарына і яго час: Энцыклапедычны даведнік» (1988). У білорус. мовознавстві найбільше досягнення лексикографів — «Тлумачальны слоўнік беларускай мовы» (т. 1-5, 1977-84), «Гістарычны слоўнік беларускай мовы» (вип. 1-12, 1977-92), «Українська-білорускі слоўнік» В. Лемтюгової (1980), незавершений «Этымалагічны слоўнік беларускай мовы» (т. 1-8, 1978-93), «Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча» (т. 1-5, 1979-86), «Тураўскі слоўнік» (т. 1-5, 1982-87), а також низка переклад., діалект., орфогр., термінол., фразеол. та ін. словників. Білорус. діалектологи опублікували узагальнювальні праці: «Дыялекталагічны атлас беларускай мовы» (1963), «Нарысы па беларускай дыялекталогіі» (1964), «Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак» (1968-69), — колектив авторів яких (Р. Аванесов, А. Арашонкова, М. Бірило, Н. Войтович, О. Кривицький, Є. Романович та ін.) був відзнач. Державною премією СРСР (1971), а також перший серед слов'ян. країн «Лексічны атлас беларускай мовы» (т. 1-5, 1993-97). Знач. наук. резонанс мали узагальнювальні праці М. Бірила «Беларуская антрапанімія» (т. 1-3, 1966-82), А. Журавського «Гісторыя беларускай мовы» (т. 1, 1967), І. Кремка, О. Юревич, О. Янович «Гісторыя беларускай мовы» (т. 2, 1968), В. Аниченка «Беларуска-ўкраїнскія пісьмова-моўныя сувязі» (1969), колективна «Гістарычная лексікалогія беларускай мовы» (1970) та ін. Норми сучасної білорус. літ. мови викладено в академ. «Беларускай граматыцы» (ч. 1-2, 1985-86). Успішно розвивається також сучасна й істор. білорус. лексикологія, лінгвістична, ономастика, експерим. фонетика, порівнял.-істор. й прикладне мовознавство та ін. Білоруське літературознавство як самост. галузь досліджень сформувалося протягом 20-х рр. 20 ст., коли з'явилися відомі праці М. Горещького «Гісторыя беларускай літаратуры» (1920), М. Янчука «Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры. Старадаўні перыяд» (1922), І. Замотина «Пуціны беларускай літаратуры» (1924), «Беларуская драматургія» (1927), «М. А. Багдановіч» (1927), А. Вознесенського «Паэтыка М. Багдановіча» (1926), «Паэмы Янкі Купалы» (1927), «Ля вытокаў мастацкай прозы Якуба Коласа» (1928-29) та ін. дослідників. Найзначніші досягнення білорус. літ. критики 20-х — поч. 30-х рр. пов'язані з діяльністю літ. організацій «Маладняк», «Узвышша», «Полымя» й одним. часописів, які згодом були ліквідовані (в ході боротьби з т. зв. «нацдемівщиною» і політ. репресій, спрямованих проти нац. інтелігенції). У післявоєн. період поряд із численними літ.-крит. працями з'явилися узагальнювальні дослідж.: «Нарысы па

гісторыі беларускай літаратуры» (1956), «Гісторыя беларускай савецкай літаратуры» (т. 1-2, 1965-66) і «Гісторыя беларускай дакастрычніцкай літаратуры» (т. 1-2, 1968-69). Розширилося коло проблем, які стали досліджуватися в порівнял. й типол. планах, уводяться поняття всесоюз., слов'ян. та європ. літ. контекстів. Активніше й продуктивніше вивчаються специфіка худож. форми, питання психології творчості, структури твору, розвивається текстологія. Видано повніші й текстологічно досконаліші багатотомні зб. творів класиків білорус. літ-ри з наук. коментарями: Янки Купали (у 6 т., 1961-63; в 7 т., 1972-76), Якуба Коласа (у 12 т., 1961-64; в 14 т., 1972-78), К. Чорного (у 8 т., 1972-75), І. Мележа (у 10 т., 1979-85) та ін. Вийшло друком чимало узагальнювальних праць, зокрема й для студентів ВШ: О. Лойка «Гісторыя беларускай літаратуры. Дакастрычніцкі перыяд» (ч. 1-2, 1977-80) і російською мовою «История белорусской дооктябрьской литературы», «История белорусской советской литературы» (1977). Нині завершується підготовка оновлених курсів історії білорус. літ-ри. Найбільше досягнення сучас. білорус. фольклористики — вид. «Беларуская народная творчасць» у 30-ти т. (1970-85), яке охоплює багатство словес. й муз.-пісен. творчості білорусів. Знач. внесок у розвиток білорус. фольклористики зробили також Р. Ширма, Г. Цитович, М. Чуркін та ін., які надрукували збірки й антології білорус. нар. пісень. Дослідники білорус. фольклору опублікували монографії про його жанри й види, про купал. пісні, дит. фольклор, казки, про діяльність білорус. фольклористів минулого століття та ін. Отже, сучасна Б. розвивається як багатогалузева наук. система — важлива складова частина славістики в цілому. Актуал. проблеми Б. викликають інтерес і в ін. країнах.

Засн. Б. в Україні й одним із найвидатніших європ. білорусистів є проф. І. Свенціцький. Його брошура «Відродження білоруського письменства» (Л., 1908) була першим коротким курсом білорус. літ-ри в усьому слов'ян. світі. Згодом І. Свенціцький надрукував білорусознавчі праці «Основи відродження білоруського письменства» (Л., 1914), «Розквіт культурно-національного життя Східної Білорусі» (Л., 1928) тощо. Подальший розвиток Б. в Україні відбувався переважно в Галичині. На першу поет. збірку Якуба Коласа «Песні жальбы» відгукнувся В. Щурат («Неділя», 1911, № 1), який опублікував також велику статтю до 25-річчя від дня смерті відомого білорус. письменника В. Дуніна-Марцинкевича («Неділя», 1910, № 2). Галицькі вчені В. Гнатюк і М. Возняк виступили з рецензіями на багатотомну працю Ю. Карського «Белорусы» («Зап. НТШ», 1911, кн. 5; 1913, кн. 4). Білорус. історією, літ-рою й культурою цікавився також І. Франко. У його «Нарисах українсько-руської літератури до 1890 р.» (Л., 1910) порушуються проблеми білорус. книгодрукування, давньої білорус. літ-ри та мови. Поет і вчений звертався

до паралелей із білорус. піснями в дослідженні укр. фольклору. До поч. 20 ст. належать і перші переклади українською мовою творів Ф. Богушевича, Я. Лучини, Янки Купали, Якуба Коласа, М. Богдановича та ін., опубліковані у львів. та київ. укр. періодиці. На Наддніпрянщині популяризаторами молоді білорус. літ-ри були О. Русов та С. Русова. Від серед. 20-х рр. із Білоруссю були тісно пов'язані письменники П. Тичина, М. Рильський, В. Сосюра, І. Микитенко, Т. Масенко, А. Малишко, дещо пізніше — М. Нагнибіда, П. Воронько, О. Ющенко та ін. Вони мали дружні стосунки з багатьма білорус. письменниками, добре знали білорус. літературу й багато зробили для її популяризації в Україні — перекладали білорус. поезію українською мовою, писали передмови до вибраних творів та ін. літ.-крит. й публіцист. праці, відгукувалися публіцист. статтями на ювілеї провід. білорус. літераторів. Проблеми укр.-білорус. літ. зв'язків постійно порушувалися в окремих публікаціях, навч. і фундам. літературознав. працях різних років і частково були узагальнені в монографії Л. Бондар «Українсько-білоруські літературні взаємини 1965–1975 рр.» (К., 1977). Білорус. уснопоетичні твори досліджували укр. фольклористи О. Дей, І. Березовський, Н. Шумада, В. Юзвенко. Протягом 20 ст. успішно розвивалася й укр. мовознавча Б. Її основополож. напрям визначив іще М. Максимович наприкінці 30-х рр. 19 ст., коли в «Истории русской словесности» (К., 1839) проголосив білорус. мову самост. й рівноправною поряд із рос. та укр. Ця ж теза, ілюстрована білорус. матеріалом, також повторюється в ін. його працях. На поч. 20 ст. окремі пам'ятки давньобілорус. писемності досліджували В. Перетц і В. Розов. Крім того, білорус. матеріал використовували в Україні тогочасні прогрес. філологи в університет. лекціях і спец. славист. дослідженнях. Бурхливий розвиток нац. мовознавства в Білорусі, що став можливим після більшов. перевороту 1917, був поштовхом до поживлення студій з Б. й в Україні. Найінтенсивніше вона розвивалася в повоєн. час. Укр. дослідники зверталися до білорус. матеріалу для глибшого висвітлення окремих фактів і явищ рідної мови або ж обирали в ньому об'єкти для самост. студій поза зв'язками з ін. мовами. Білорус. літописи як пам'ятки літ-ри досліджував Т. Сушицький («Праці з історії письменства давньої України», т. 1, К., 1929). Низку проблем, що стосуються істор. впливу польс. мови на укр. та білорус., укр.-білорус. мовних зв'язків і взаємовпливів, з'ясовано в окремих розділах монографії Л. Булаховського «Питання походження української мови» (К., 1956). Укр.-білорус. мовні зв'язки давнього періоду й проблему розмежування укр. та білорус. писем. пам'яток спеціально досліджували Г. Омельченко, І. Огієнко, Л. Гумецька. Історія інфінітива в білорус. мові розкривається в монографії Г. Півторака «Морфологія інфінітива у східнослов'янських мовах» (К., 1974). Студії укр. діалектологів, пов'язані з Б., у 20-х — 30-х рр. були

спрямовані переважно на вивчення перехід. укр.-білорус. говірок і встановлення укр.-білорус. мовної межі (статті В. Ганцова, О. Синявського). У діалектол. працях Ф. Жилка («Говори української мови», К., 1958; «Нариси з діалектології української мови», вид. 2-е, К., 1963 та ін.) розглядається історія виникнення білорус. мови та її діалектів, проводиться межа перехід. говірок від укр. до білорус., встановлюються ізоглоси поміж укр. та білорус. мовами. Перехідні говірки р-ну нижньої Прип'яті ґрунтовно дослідила Т. Назарова. Укр. мовознавці завжди з інтересом сприймали досягнення своїх білорус. колег і виступали з рецензіями на білорус. видання (В. Перетц, М. Жовтобрюх, Л. Гумецька, А. Москаленко, Й. Дзендзелівський та ін.). Крім того, укр. період. видання друкували огляди каталогів з пам'ятками білорус. мови, інформували про стан білорус. мовознавства й осн. напрями його розвитку, про погляди білорус. мовознавців на деякі питання історії української мови тощо. У зв'язку з тим, що Україна стала другою батьківщиною майже для 500 тис. білорусів, у яких нині пробуджується нац. свідомість, зросла потреба в рідному слові, а в місцях компакт. проживання — і в білорус. школі, постала проблема системат. й цілеспрямов. підготовки спеціалістів з білорус. мови й — ширше — Б. в цілому. З цієї метою у Київ. університеті 1990 створено каф. мов народів України, покликану забезпечувати, поряд з ін. мовами, викладання білорус. мови та літ-ри, що мають стати другою спеціальністю з відповід. записом у дипломі. Згодом було видано спец. підручник «Білоруська мова» Г. Півторака (К., 1997). Протягом десятиліття було підготовлено 17 дипломованих спеціалістів-білорусистів. Н.-д. діяльність із Б. в Україні координує Укр. асоц. білорусистів, що об'єднує бл. 50-ти науковців (з Києва, Харкова, Львова, Ужгорода, Запоріжжя, Житомира, Сум, Одеси тощо) і входить до Міжнар. асоц. білорусистів (засн. 1991), яка періодично (раз на 4 р.) проводить міжнар. конгреси білорусистів (відбувалися в Мінську 1991, 1995, 2000). Поза межами Білорусі найбільш розвинена Б. в Польщі, Литві, Україні, Росії (Центр білорус. дослідж. Інституту слов'янознавства і балканістики РАН, Москва), Угорщині, США (Білорус. інститут науки й мистецтва, Нью-Йорк), Великій Британії, Франції (Нац. асоц. «Франція-Білорусь», Париж), Австрії, Болгарії та деяких ін. країнах Європи, Азії й Америки. Серед найвідоміших білорусистів, праці яких мають міжнар. значення, — А. Борщевський, А. Барташевич, М. Кондратюк, Е. Смулкова (Польща); Г. Півторак, О. Скопненко, О. Ткаченко, В. Чабаненко, Л. Бондар (Україна); Ю. Лабинцев, О. Кавка, В. Грицкевич, В. Сєдов (Росія); А. Лапінскене, В. Місявічене, В. Чекмонас (Литва); Б. Кит, К. Гутшміт, Р. Лінднер, Н. Бренделов (Німеччина); Г. Бідер, Ф. Нойрайтер (Австрія); Т. Берд, В. Кіпель, З. Кіпель (США); Е. Смолінка, А. Золтан, М. Аляхнович (Угорщина); Д. Дінґлі, В. Рич (Велика Британія); Б. Дрвеський (Франція) та ін. (Див. також: [Білоруська](#)

мова).

Г. П. Півторак

Історіогр. аспект Б. пов'яз. з історією білорус. державності у складі Великого князівства Литовського (ВКЛ) та наступ. бездерж. періодом. Білорус. історик Д. Карев виокремлює такі періоди розвитку білорус. домодерної історіографії: 1520-90 — використання істор. аргументації в публіцистиці (П. Скарга, П. Грабовський, Я. Кохановський), реліг. і політ. трактатах (К. Базилік, А. Фріч-Моджевський, С. Будний, Я. Вислицький); 17 ст. — 1740 — популяризаторами історії у ВКЛ були єзуїт. школи, в яких істор. дані використовувалися з метою реліг. пропаганди; 1750-90 — секуляризація істор. знань (підручник з історії братів Ю. і В. Схшетуських); кін. 18 — поч. 19 ст. — після втрати державності внаслідок 3-х поділів Речі Посполитої історія ВКЛ набуває політ. актуальності, а центром її вивчення стає Вілен. університет; 1830-50 — після придушення повстання 1831 Росія бере курс на русифікацію, знищення всього, що нагадувало про нац. специфіку Білорусі. Забороняється сама назва «Білорусь», уперше використана Турчиновичем (у праці «Обозрение белорусского края» (1857). Після повстання 1863-64 русифікац. політика посилюється, а наступна книжка з використанням назви «Білорусь» виходить уже в 1910 у Вільнюсі. Йдеться про компілятивну «Кароткую гісторыю Беларусі» В. Ластовського — в подальшому лідера Білорус. Нар. Респ., творця теорії Кривії-Русі, яку Ю. Лабинцев запропонував розглядати як концептуал. аналогію «України-Руси» М. Грушевського. Ще у 19 ст. поряд із працями ідеологів «западнорусизма» М. Кояловича, П. Батюшкова, П. Брянцева з'являється низка досліджень з історії ВКЛ, здійснених у Київ. університеті: В. Антоновича («Очерк истории Великого княжества Литовского до половины XV в.», 1878), М. Владимирського-Буданова (зокрема «Поместное право Литовско-Русского государства», 1889), В. Данилевича («История Полоцкой земли», 1893). Низка ґрунтовних розвідок належить проф. Моск. університету М. Любавському («Литовско-русский сейм», 1893; «Областное деление и местное самоуправление Великого княжества Литовского», 1893; «Очерк истории Литовско-Русского государства», 1910). Велике значення мали наук. праці учня В. Антоновича М. Довнар-Запольського («Государственное хозяйство Великого княжества Литовского», 1901; «Очерк истории кривичской и дреговичской земель до конца 12 ст.», 1901, та ін.), які надали білорус. історіографії «виразного національного забарвлення» (Д. Карев). Наук. істор. дослідження з'являлися в процесі творення білорус. державності у 1917-20 та в перші роки рад. влади. У Мінську працював М. Довнар-Запольський, Білорус. університет очолював В. Пічета, який у 1918 вперше почав читати курс історії білорус. народу, видав монографію «Аграрная реформа Сигизмунда-Августа в Литовско-Русском государстве» (Москва, 1917). У 1927

до Рад. Білорусі переїхав В. Ластовський. Наприкінці 1920-х рр. почався погром білорус. історіографії: В. Ластовський і В. Пічета були заарештовані, В. Ігнатівський (автор підручника «Гісторыя Беларусі», 1924) застрелився, М. Довнар-Запольський виїхав до Росії. Рад. концепція історії Білорусі зводилася до ідеї одвіч. прагнення «возз'єднання» з Росією та замовчування державниц. традицій Білорусі. На заг. сірому тлі вирізняється постать М. Улащика — видатного білорус. історика, який після відбуття заслання працював в Інституті історії СРСР у Москві, де видав «Очерки по археологии и источниковедению истории Белоруссии феодального периода» (1973). Існували й діаспорні осередки Б. — зокрема Білорус. інститут науки й мистецтва у Нью-Йорку, який видавав білорус. мовою «Записки». Тільки у 1990-і рр. білорус. історіографія дістала можливість вільного розвитку. Історики звернулися до питань давньої історії Білорусі (С. Тарасов «Полацк IX-XVII ст.: Гісторыя і тапаграфія», 1998; П. Лисенко «Туровская земля IX-XIII вв.», 1999), табу-йованих за рад. часів проблем білорус. компоненту ВКЛ (В. Носевич «Початки Великого княжества Литовского», 1993 та ін. автори), рос.-польс. війни 1654-67 на теренах Білорусі (Г. Сагановіч «Невядомая вайна: 1654-1667», 1995) та ін. Водночас загрозливою є поява підручників, напис. у дусі «западнорусизма» («Гісторыя Беларусі» у 2-х ч., під ред. Я. Новіка, Г. Марцуля, Мінськ, 1998), труднощі з виданням «Беларускага Гістарычнага Агляду» (гол. ред. — Г. Сагановіч) — наук.-період. видання світ. рівня. Сюжети з історії Білорусі традиційно наявні у працях польс., рос., лит. учених, але висвітлюються переважно в контексті нац. історії від-повід. країн. Серед новітніх праць польс. учених можна назвати книжки К. Гомольської («Białorusini w II Rzeczypospolitej», 1992), А. Глогівської («Białoruś. 1914-1929: Kultura pod presją polityki», 1996), В. Белокозовича («Między Wschodem a Zachodem. Z dziejów formowania się białoruskiej świadomości narodowej», 1998), дослідження Р. Радзіка з історії білорус. нац. руху тощо.

Серед праць рос. дослідників слід відзначити монографії М. Дмитрієва «Реформационное движение в восточнославянских землях Речи Посполитой во второй пол. XVI в.» (1990), М. Крома «Меж Русью и Литвой. Западнорусские земли в системе русско-литовских отношений конца XV — первой трети XVI в.» (1995). Видання книжок з Б. здійснює в Польщі білорус. літ. товариство «Белавежа», у Росії — С.-Петербург. асоц. білорусистів. У Нью-Йорку продовжує працювати Білорус. інститут науки й мистецтва, у кількох зх. університетах працюють дослідники історії Білорусі (Дж. Дінглі — Лондон, Г. Рус — Мюнстер та ін.).

Проблеми історії ВКЛ, Берестей. унії укр. історики традиційно вивчали як складові історії України (окремі дослідження В. Антоновича, М. Василенка, М. Грушевського та ін.). Досліджень суто білорус. про-

блематики обмаль. Такими працями є істор.-лінгвістична розвідка Ю. Шевельова «Problems in the Formation of Belorussian» (1953) та брошура Д. Дорошенка «Білоруси і їх національне питання» (1908). У ст. «Звичайна схема “русскої” історії й справа раціонального укладу історії Східного Слов’янства» (1904) М. Грушевський зауважив: «Ніякі мотиви не дадуть права зігнорувати історію білоруської народності», принципово наголошуючи на необхідності розрізнення укр. та білорус. елементів ВКЛ. На думку М. Грушевського, історія ВКЛ «далеко тісніше пов’язана з історією білоруської народності, ніж українсько-руської». Історії Білорусі присвячені монографії М. Максимейка «“Русская Правда” и литовско-русское право» (1904), О. Савича «Нариси з історії культурних рухів на Україні та Білорусі в XVI–XVIII в.в.» (1929), дослідження співроб. ВУАН Л. Окіншевича — етніч. білоруса, фахівця з історії права. У сучас. укр. історіографії окремі проблеми історії Білорусі розробляють Я. Ісаєвич (численні дослідж. з історії братств, книгодрукування, укр. і білорус. культури), О. Русина (зокрема «Україна під татарами і Литвою», 1998), Ф. Шабульд («Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского», 1987), С. Леп’явко («Козацькі війни кінця XVII ст. в Україні», 1996), В. Горобець («Білорусь козацька», 1998 та ін.).

А. В. Портнов

Рекомендована література

1. Грушевський М. Звичайна схема «русскої» історії й справа раціонального укладу історії Східного Слов’янства // Статті по славяноведению. С.-Петербург, 1904. Вып. 1;
2. Дорошенко Д. Білоруси і їх національне питання. К., 1908;
3. In. Shevel’ov. Problems in the Formation of Belorussian. New York, 1953 (Supplement to Word. № 2); Карский Е. Ф. Белорусы: язык белорусского народа. Вып. 1–3. Москва, 1955–56;
4. Його ж. Труды по белорусскому и другим славянским языкам. Москва, 1962;
5. Ватацы Н. Беларускае літаратуразнаўства і крытыка (1945–1963): Бібліяграфія асобных выданняў. Мінск, 1964;
6. Саламевіч І. Беларускі фальклор (1926–1963): Кароткі бібліягр. даведнік. Мінск, 1964;
7. Рамановіч Я. М., Юрэвіч А. К. Беларускае мовазнаўства: Бібліягр. ўказальнік (1825–1965). Мінск, 1967;
8. Півторак Г. П. Основні напрями сучасного білоруського мовознавства // Мовознавство. 1967. № 2;
9. Гринблат М. Я. Белорусы: Очерки происхождения и этнической истории. Минск, 1968;
10. Бібліяграфія па гісторыі Беларусі: феодализм і капіталізм / Склалі М. Г. Крэканэ і А. А. Сакольчык. Мінск, 1969;
11. Півторак Г. П. Білоруське мовознавство на Україні за 50 років радянської влади // Мовознавство. 1969. № 1;
12. Абрэмбская-Яблонская А. А. Даследаванне беларускай мовы ў Польшчы // Беларуская лінгвістыка. 1972. № 2;
13. Грынблат М. Я. Беларуская этнаграфія і фалькларыстыка: Бібліягр. паказальнік (1945–1970). Мінск, 1972;
14. Филин Ф. П. Происхождение русского, украинского и белорусского языков. Ленинград, 1972;
15. Ахрыменка П. П. Летаніс братэрства (Аб беларуска-ўкраінскіх фальклорных, літаратурных і тэатральных сувязях). Мінск, 1973;
16. Улащик Н. Н. Очерки по археографии и источниковедению истории Белоруссии феодального периода. Москва, 1973;
17. Кабржыцкая Т. В., Рагойша В. П. Карані дружбы (Беларуска-ўкраінскія літаратурныя ўзаемасувязі пачатку XX ст.). Мінск, 1976;
18. История белорусской дооктябрьской литературы. Минск, 1977;
19. Бондар Л. П. Українсько-білоруські літературні взаємини 1965–1975 рр. К., 1977;
20. Слоўнік мовы Скарыны / Складальнік У. В. Анічэнка. Т. 1–2. Мінск, 1977–84;
21. Булыка А. М., Жураўскі А. І., Крамко І. І. Гістарычная марфалогія беларускай мовы. Мінск, 1979;
22. Жураўскі А. І., Крывіцкі А. А. Беларускае мовазнаўства ў Акадэміі навук БССР. Мінск, 1979;
23. Васілеўская А. Д., Рамановіч Я. М. Беларускае мовазнаўства: Бібліягр. паказальнік (1966–1975). Мінск, 1980;
24. Кніга Беларусі (1517– 1917): Зводны каталог. Мінск, 1986;
25. Belarus, Lithuania, Poland, Ukraine. The Foundations of Historical and Cultural Traditions in East Central Europe. Lublin; Rome, 1994;
26. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі: У 6 т. Мінск, 1994–98;
27. Окіншевич Л. Моя академічна праця в Україні. Л., 1995;
28. Карев Д. Белорусская историография в XVI – нач. XX вв. // Просфонима: істор. та філол. розвідки, присвяч. 60-річчю академік Я. Ісаєвича. Л., 1998;
29. Лінднэр Р. Беларускія гісторыкі пад Сталіным // Беларускі Гістарычны Агляд. 1998. Т. 5, сш. 2;
30. Сагановіч Г. Вяртанне ў «Северо-Западный край»? // Там само;
31. Бель А. Хроніка Белай Русі. Мінск, 2000;
32. Нарысы беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязей: Культурна-гістарычны і літаратуразнаўчы аспекты праблемы. Мінск, 2002;
33. Нариси білорусько-українських літературних зв’язків:

Бібліографічний опис:

Білорусистика / Г. П. Півторак, А. В. Портнов // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-40853>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).